

סדנה לאומנות ביבנה

דינה לוי

מילי ברזילאי, שחר גולן סריג, נסים ג'רסי, דינה לוי, אתי וידר-ורצר, אלכסנדרה לזובסקי, שחר ליאב, מחמוד קאייס, דן רייזנר, ליאור שטיינר, ציפי שיש, שרון שמאי-זהבי

”אם אני מפני שאתה אתה, ואתה אתה מפני שאני אני, אז אני לא אני ואתה לא אתה.

עם זאת, אם אני מפני שאני אני, ואתה אתה מפני שאתה אתה, אזי אני באמת אני ואתה באמת אתה.”

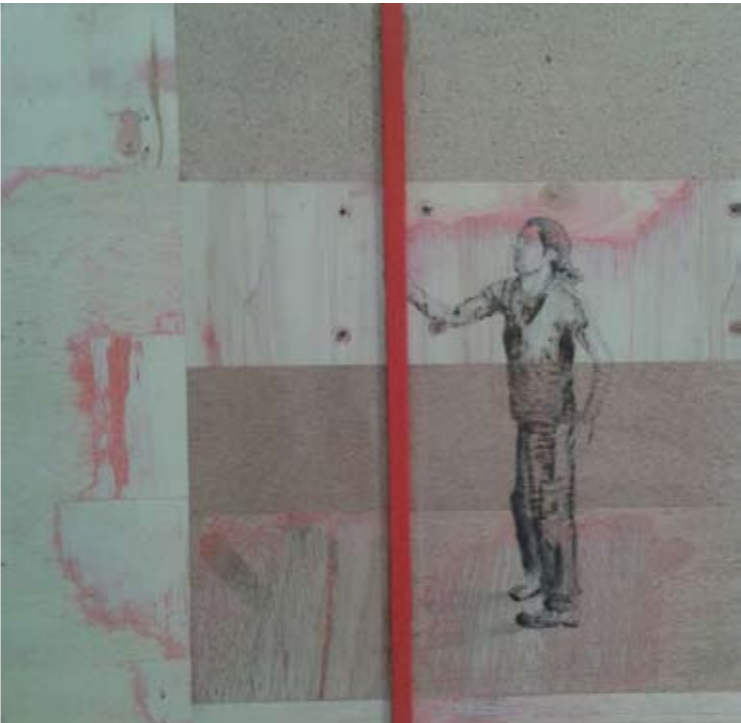
(רבי מנחם מנדל מקוצ'ק)

החיים בחברה הרבגונית המודרנית, אשר נותנת מקום לפלורליזם בכל תחומי החיים, מאפשרת חשיפה רחבה מאד לאחר, לשונה, לרוחק הן במונחים של מרחק פיזי, והן במונחים של מרחק רעיוני בתחומים שונים ומגוונים החל בדת, עובר דרך קשת רחבה של דעות, השתייכות, העדפות וכך הלאה. החשיפה המתמדת למגוון הרחב של ה"אחרים", מאתגרת את היחיד להבנות את עצמו, את תפיסותיו לגבי המציאות המגוונת והמשתנה תדירות, את העדפותיו, ואת הגדרת זהותו העצמית ביחס לסביבה כל העת.

כשניגשתי לבחון את הנושא המורכב של התערוכה, בחרתי להתרכז בבחינת היחסים בין שלושת הייצוגים המרכיבים את שמה - "אני", "עצמי", "אחר", כתהליך המייצר מתח פנימי ויחסי גומלין בינם לבין עצמם, מתח הנוצר מההגדרות שהם מקבלים כתוצאה מהמפגשים ביניהם, ומההבנייה המתמדת שלהם כייצוגים מגדירים, התורמים האחד להגדרת השני ולהתהוותם, כבמעגל שאין לו התחלה ואין לו סוף. הבסיס הינו, שהאדם אינו פועל בחלל ריק, אלא מושפע תמידית מן הסובבים אותו בין אם המוכרים לו, ובין אם לאו, ומגדיר את עצמו ואת האחרים שוב ושוב. הדימויים המוצגים בתערוכה עוסקים באמן עצמו, ובבחינה שלו את עצמו ואת התהליכים שעוברים עליו, ביחס לתפיסתו את עצמו ואת האחרים. התערוכה מבקשת להסתכל על כל אחד מאיתנו כאחר, לא מתוך שונות, או חריגה מכל סוג שהוא מהנורמה אלא אחרים מעצם היותנו.

האמנים המציגים בתערוכה עוסקים בנושא מהיבטים שונים, לעיתים עולה השאלה, מי אני? ביחס לעצמי, כפי שאני מכיר את עצמי, מבנה את עצמי, וביחס להגדרותיי את האחר? לעיתים השאלה, האם אני-עצמי אחר? עד כמה אני תלוי באחר לצורך קיום והגדרת העצמי שלי? האם האחר תלוי בהגדרה השונה שלי את עצמי מול כל אחר איתו אני בא בקשר? ובכלל מיהו האחר?

אני? עצמי? אחר? אני אחר אני עצמי-אחר אני עצמי אני עצמי אחר עצמי אחר

מחמוד קאייס

גיבוש הזהות העצמית מתחיל עוד בשלב הילדות המוקדמת, על פי הפסיכולוגיה, ונמשך לאורך כל חיי האדם. הגדרת ה"אני" תלויה במידה רבה בהיפרדות והיבדלות של היחיד, ה"עצמי", מה"אחרים". החל בהוריו וממשיך דרך הסובבים אותו בחייו. מכאן שהגדרות אלו משתנות ומתאימות את עצמן לאורך חייו של האדם בהתאם להתנסויותיו השונות, הסביבות אותם הוא חווה או לוקח בהן חלק, ועם כל שינוי שמתרחש בחייו, מתרחשת הגדרה מחודשת של הזהות העצמית. תיאורטיקנים רבים שותפים לדעה שגיבוש זהות אישית וייחודית חיוני להתפתחות נורמטיבית וחיים תקינים (אריקסון, רייכמן, סמולנסקי ועוד). הדימויים המוצגים של אתי וידר ורצר, דן רייזנר, ציפי שיש, מחמוד קאייס, ושרון שמאי זהבי עוסקים בחוויות האישיות שלהם בגיבוש הזהות העצמית שלהם בשלבים שונים בחייהם בעקבות חוויות, או שינויים קיצוניים שעברו.

בדימויים שמציג מחמוד קאייס, נמצא דיוקנאות עצמיים של האמן מתקופות שונות בחייו. במוקדם מביניהם, הוא עצמו כבן חמש, מצויר על רקע מצע של גפרורים, כשראש הגפרית האדום שלהם, הוצת ונותר שחור, ולצידו שלושה דיוקנאות מהשנתיים האחרונות, בהם דימוי הדיוקן חרוט בעץ, או צרוב על גבי משטח המאוחה מחתיכות עץ שונות, שהורכבו יחדיו לאחר שהופרדו מהפריטים המקוריים שמהם היו חלק. המצעים אשר יוצר קאייס להטבעת או חריטת ציוריו, עולים כדימוי לסביבה המסורתית בה הוא גדל וחי בצעירותו, סביבה שבנתה אותו ומהווה את שורשיו. הוא כמו לוקח ממנה חלקים, מרכיב אותם מחדש, מעצב לו

סביבה מותאמת בה יוכל להטמיע את השינויים שחווה בחייו כיום, אשר מגדירים את העצמי שלו היום ומרחיבים אותו. צריכת דמותו לתוך מצע העץ החדש, כמו מנסה לצרוב על "דיסק" העץ הישן, תוכנה חדשה אותה הוא כותב לעצמו. בציירו את דמותו הוא כמו מתנתק מעצמו, ומסתכל על עצמו מהצד כזר, כזולת ובוחן את עצמו את תחושותיו, את מקומו בעולם מחדש.

המיצב של שרון שמאי זהבי, מורכב מעשרה פריטי זיכרון משמעותיים, המייצגים בעבורה דמויות מפתח בהבניה שלה את עצמה, על הקירות דימויים פרומים של זיכרון מעצמים מוחשיים המייצגים עבורה דמויות "אחרים משמעותיים" בילדותה- הסל, שהורישה לה סבתה, מעוצב כאן מחדש בחוט ברזל, המטפחת שנותרה לה מסבה, מוטבעת כאן בבטון, המעוטר כמו במקור ברקמת חוטים תכלים, ולצידם שילוב בין זיכרון חזק ומוחשי של בנית בית הסבתא (שק הבטון) רקום בעיטור הפרחים שהיו על בקבוקי הבושם שנותרו לה מסבתה השניה. על הקיר ממול זיכרונות מחברת הילדות הטובה. איתה הקשר נמשך ממרחקים בחלופת מכתבים וגלויות ולמרות המרחק הן ממשיכות להיות שותפות זו בחייה של האחרת. במרכז המיצב ספר הבד שערכה, "100% שעטנז", האוגד בתוכו זיכרונות ואירועי חיים מסיפור חייה ומשפחתה, תוך כדי אזכור הנתונים המקבילים על החברה הישראלית, כאבני דרך גדולות המתמזגות לתוך החצץ הבונה את השביל והדרך אותה היא סוללת לאורך חייה.

ציפי שיש מציגה שלושה ציורים אבסטרקטיים בהם צבעוניות פורצת. שיש פנתה ליצירה לאחר שהתפרצה אצלה מחלת הפרקינסון, אשר חייבה אותה להגדיר את עצמה, את חייה ואת תפיסותיה על הסביבה מחדש. היא יוצרת אינטואיטיבית, אשר נותנת לתת מודע שלה להוביל אותה ביצירה. כשמתבוננים בעבודותיה ניתן למצוא שכבות ורבדים, וכיניהם עולות וצפות דמויות שונות, המתקיימות בתווך של לביל ההתרחשות הרגשית המובעת על הבד. הדמויות מוכרות לא מוכרות לה, לאמנית, אך הן דמויות הנטועות בתוכה ומהוות חלק ממנה ולכן עולות ביצירותיה.

אתי וידר ורצר, מציגה מיצב, הכולל עשרה צילומי תקריב של נשים שונות, שולחן האיפור של אמה, עליו מונחים פרטים אישיים נשיים - חריט שחור, חזיה, מכרשות, כלי איפור, ולפני השולחן שטיח לבן ועליו נעלי סירה מאורכות מפרווה מנומרת. על הקיר פקעת שיער ממנה ברישום מרושל שערות מתפרצות לכל עבר. יצירתה זו עוסקת בחקירה אישית של מהות נשיותה, בחינתה את ה"עצמי" ומי שהיא דרך "האחרות ", אל מול זיכרונותיה וההכתבות החברתיות. וידר ורצר, צילמה בהסכמתן, נשים רבות אשר פגשה בהתנהלותה היומיומית, הבחירה שלה לצלם דווקא אותן היתה התחושה שהתקבלה אצלה מחזותן החזקה, העוצמתית. הדמויות צולמו מן הכתפיים ומעלה, כשאמנית מבקשת בכך לנתק את הראש מהגוף. כאן היא מציגה את עשר התמונות שבהן היא מוצאת את עצמה משתקפת אל פניה בחזרה, ולמעשה יוצרת באמצעותן דיוקן עצמי. הבחירה המודעת שלה כאישה אשר יכולה להגדיר לעצמה את עצמה מחדש היא מקור כוח בעיניה והאמצעים המשרתים יכולת זו מוצגים כרעיון, כי אין נשיות אחת מסוימת שכל אישה מאמצת לעצמה "האישה היא זו שמגדירה את עצמה בהתמודדותה עם הטבע בדרכה שלה"(סימון דה בובואר).

דן רייזנר, מציג את המיצב " טבילת אש" המורכב מעבודת וידאו ארט, קערה יצוקה בבטון, ובה עשרות תבליטים של דיוקן האמן בגדלים שונים, ופסל חומר לא שרוף של בית. עבודת הווידאו ארט של רייזנר בעריכתה של אפרת גורן מור, מורכבת מסופר-אימפוזיציה, של שתי שכבות דימויים. השכבה הפנימית, מייצגת זיכרונות, פחדים, חלומות, וברובד מעליה האמן יוצר את דמותו, את דרכו ואת ביתו. האמן בוחן ולמד את גבריותו. מתוך קערת החומר שלפניו הוא מפסל את דמותו בעצמו מחדש, לכאורה, כתרנגול הקורא את קריאתו הייחודית, הוא מפסל

מאותו החומר את דרכו הפתלתלה, המתארכת, כנחש מתעקל, אשר נשמע לידיו היוצרות, אך עלול להפתיעו עם כל פיתול שנוסף. לאחר מכן הוא בונה את הבית. הבית נבנה ונברא בתוך ידיו, מגוש החומר. כל עבודת היצירה והבניה מתרחשת על רקע צילומי זיכרונותיו של האמן מהוואדי בו גדל כילד, והתחיל את דרכו, זיכרונות מודחקים שצפים מזמן שירותו בצבא, והדמיות חלומותיו ושאיפותיו, בדמות פסלים מיצירותיו הצועדים במדבר,הולכים ומתעצמים. המיצב מוציא מתוך הסרט אל המציאות את קערת החומר ופסל הבית, אשר מוצגים לצידו. הבית עשוי בחומר אך איננו שרוף, הוא פריך ושביר ונתון לשינויים. בין אם לצמיחה וגדילה, ובין אם לשבר או לבליה מחלוף הזמן. הקערה התגבשה כשריון צב מוצק ומוגן, ובתוכה אצורים דמויות דיוקנו של האמן, פנים אותן יוכל ללבוש ולפשוט בהזדמנויות חייו השונות.

אלכסנדרה לזובסקי, יוצרת בשילוב של קליפות עץ האקליפטוס. לזובסקי שעלתה לארץ בצעירותה, בנתה פה את ביתה וגידלה את ילדיה,

אלכסנדרה לזובסקי

מילי ברזילי

מסתכלת על ההשפעות השונות שעיצבה באמצעותן את עצמה לאורך חייה והמעברים שעברה. היא בוחנת איך המנטליות, החינוך והסביבה החברתית השונה השפיעה על בחירותיה, ומקלפת מעצמה קליפות של זכרונות, הגדרות, השפעות שהובילו אותה לבסוף לתוך עצמה. אם בעבר ההיחשפות שלנו לאחר הייתה מוגבלת במיקום הפיזי, בשייכות המשפחתית והקהילתית, הרי שבימים אלו, כאשר מקלטי הטלוויזיה, האינטרנט והרשתות החברתיות חושפים אותנו ומציפים אותנו בשונות מכל קצוות תבל, במיידיות מסחררת, בכל תחומי החיים, ישר לתוך הקן החם והלכאורי מוגן של בתינו, הצורך של היחיד בהתבדלות, או לחילופין בהשתייכות גובר שבעתיים. הדמויות המשפיעות, הדומיננטיות וה"אחרים המשמעותיים" כבר אינם בהכרח נופלים להגדרות המוכרות, והריבוי של ה"אחרים המשמעותיים" אף מביא למצב בו היחיד לא תמיד יכול להצביע על האחרים המשפיעים בתקופה ספציפית בחייו, או בכלל, ואינו תמיד מודע לבחירות שלו בהם כמשמעותיים, ולמידה בה אחרים הגדירו אותם כמשמעותיים עבורו.

שחר גולן סריג, מציג רצפי רישומים צרים ומאורכים של דמויות וסצנות רחוב, ביניהם, כפאזות, ציורי שמן, ריבועיים עמוסי צבע, אשר ביחד מייצרים על הקיר סוג של כתב קוד, קו-נקודה-קו. קוד של מאגר רשמים וזיכרונות פרטי, עשיר ומגוון בדימויים, אותם ליקט ונושא עימו, אם מבני משפחתו ואירועים משפחתיים, אם מסביבת ילדותו או מהרחובות

בהם הוא גר ומתנהל בשגרת יומו. הדמויות מגוונות ולא דווקא ברורות ומוכרות, הן מצוירות ברצפי עלילות, המתרחשות בעת ובעונה אחת, אך תלושות מהמרחב והזמן המקורי. בבימוי, כשמציב אותן על הבד, הן עוברות תהליכי התקה והזרה, והופכות לסצנות בסרט חייו המרצדות למול עינינו.

סדרת העבודות "משחקי חברה" של מילי ברזילאי, עוסקת בהשפעה של עושר המידע האקטואלי אותו אנו חווים, כחלק מהגורמים המשפיעים בחיינו. עולמנו מוצף במידע ויזואלי מכל קצוות תבל, אשר הולך וגובר ככל שהאמצעים להעברתו משתפרים, והופכים זמינים בכל בית. הדחף להיות מעודכן וחלק מהשיח, מאפיין את תקופתנו, הצורך בהצצה לחייהם של אחרים מוכרים וזרים, ולחשוף בפניהם את חיינו אפילו האינטימיים, הופך את ההתנהלות הבין אישית על גבי הרשתות החברתיות למובילה ומקיפה בחיים החברתיים. המידע לרוב שטוח וקשה מאד למצוא בו היררכיה ברורה וסדר, לעיתים לא ברור כלל מה מקורו או מה אמיתותו. ואם זאת יש לו השפעה גדולה. בסדרת העבודות שלפנינו, ברזילאי, עקב כבשגרת יומו, אחרי שלושה אתרי חדשות מובילים בישראל במשך שבוע ימים בין ה-2/8/2014, ואסף מתוכם את כל הדימויים היוזואליים אליהם נחשף באותו יום. כאשר הוא מעביר אותם אל הבד, דרך המסגרת האישית שלו, בטכניקה של המסה, הוא משחק איתם כל יום משחק ילדות אחר, כאשר כללי המשחק קבועים מראש והקטגוריות של

הדימויים נשמרות. כך דימויים הקשורים לחדשות יופיעו באדום, דימויי ספורט בירוק, פוליטיקה בסגול, רכילות בצהוב, כלכלה בכחול ותרבות בכתום. כל ישראלי שיתבונן בעבודות ימצא את עצמו "מדבר באותה שפה" עם העבודות.

נסים ג'רסי, בצילומיו, חושף את הזולת ביחסו לשונה. את צילומי הרחוב הללו צילם באמצעות מצלמה שהיתה קשורה על מתנו, הוא צילם סיטואציה בהתרחשותה מבלי למקד את העדשה בצורה מדויקת. אמנם בחירת הסיטואציה הינה מודעת אך התוצאה נחשפה רק לאחר הפיתוח הסרט. הסיטואציות עצמן משכו את תשומת ליבו, מתוך הזדהות עם המתחרש, ג'רסי כבן לאב קטוע רגליים, חווה את יחס הזולת לשונות מילדותו. צילומיו חושפים ברגישות את האדישות החברתית לזולת, ועם זאת את הרגישות שיש בילדים ונעלמת עם הזמן. הגירעון הטבעי של הפיתוח נותן תחושת אוירה של הצצה לזיכרון או לחלום בהקיץ של חוויה אישית של האמן.

מושג העצמי אם כן הוא מוצר חברתי, מחד מעצב אותו הפרט בהתאם לתגובותיהם ודעותיהם של האנשים איתם יש לו מגע, ושהוא מחשיבם או מכבדם, ובכלל זה הערכים והאידיאלים שאותם מטביעה החברה. שנית, הוא תוצר של השוואות חברתיות שהאדם עורך ביחס לאחרים שסביבו. בין האדם לזולתו מתקיימים כל העת יחסי גומלין חברתיים. התנהגותו של הפרט והאמונות בהן הוא מחזיק הן בדבר ה"עצמי" והן בדבר הזולת שזורות זו בזו. האדם לומד על עצמו מתוך התייחסות האחרים אליו, ובעקבות תגובותיהם הוא מגבש מערכת ציפיות שלפיהן הוא מתנהג, התנהגותו נתפסת על ידי האחרים והם מגיבים על פיה וכך נוצרת מעגליות החוזרת על עצמה. האדם למעשה מפתח לעצמו אמונות תפיסות על הזולת ועל עצמו ומבלי משים הוא גורם לכך שאמונות אלו יוגשמו הלכה למעשה.

עבודותיהן של דינה לוי, ליאור שטיינר ושחר ליאב עוסקות בתהליכים של הפרט בקבוצה אם מנקודת מבטו ואם בבחינת מקומו בקבוצה ובתקשורת חברתית.

שחר ליאב, מציגה עשרים וחמישה ציורים עשויים שכבות נייר פרגמנט,עליהם רשמה את דיוקנה. ליאב,שבה ומחלקת את פניה לחלקים ורבדים, ובונה את פניה מחדש בכל פעם על ידי הבלטת והדגשת חלקים שונים בכל פעם באופן אחר. הרישומים תלויים בחלל ומאפשרים לאור החודר דרכם, להאיר את הרבדים והשכבות, וכך מתקבל דיוקן שונה בכל אחד מהם. היצירה הינה תוצאה של מחקר שעשתה בינה לבין עצמה האמנית, לעניין ה"מסכות" שאנשים לובשים ופושטים בבואם בקשר עם האחרים. האני המוצג לזולת שונה בכל פעם ובכל סיטואציה, ומציג פרטואר רחב של בבואות בהן ה"אני" בוחר להציג את עצמו.

דינה לוי בעבודותיה עוסקת בהתנהגויות קבוצתיות, על החוקים והכללים המונחים בבסיסן. אך בדימוייה, המציאות משתלבת דרך העדשה המפענחת הפרטית שלה ומקבלת פרשנויות רגשיות ופנימיות, המודגשות בעוצמות ובניגודי הצבעים, וכן ברמזים על כך שהמצב המוצג אינו דווקא מציאות שהתקיימה, אלא חלקי מציאות המחוברים מחדש בעולמה הפנימי של לוי לסצנה שלמה. הדמויות סטריאוטיפיות חסרות מאפיינים ספציפיים, עסוקות בפעילות קבוצתית, אקטיבית, ותחרותית. חלק מהדמויות נלחמות על מקומן בעוד שאחרות נותרות בשוליים, עם זאת לכל דמות מרחב אישי של חוויה עצמית בתוך התהליך הכללי. לוי יוצרת באמצעות משחק בצבעים, בצללים, בחיתוכי הגוף הלא קונבנציונאליים הדגשה למאבק המתנהל בין האדם לסביבתו ולאנשים המצויים בה, ולתהליכים המתמידים המעצבים את המקום אותו אנו כיחידים תופסים בקבוצה מעת לעת.

ליאור שטיינר עוסקת רבות בעבודותיה במצבים חברתיים יומיומיים המבוססים על תקשורת בין אישית, או העדרה. היא שואבת מן העולם הסובב אותה דימויים ותחושות ומעבירה אותם דרך הפילטר הציורי והמקורי שלה. הדמויות האנושיות מתפקדות כסמלים רב משמעיים, בסיטואציות חברתיות מורכבות, אותן היא מפרקת כשהיא מפענחת אותן עבור הצופה ומתרגמת אותן לסיטואציות שלעיתים נראות כאילו תועדו מדמינו הקודח של ילד המתבונן בעולם, מעוטרות בהומור סובלימטיבי כמעט אבסורדי, ומביעות את הביקורת הפנימית שלה. בסיטואציות המצוירות לא ברור אם קיים קשר בין המשתתפים בהן או אם לאו, הדמויות העשויות נייר פרגמנט, שקופות משהו ומתמוזגות ברקע, גם כששטיינר בוחרת לצבוע את נייר הפרגמנט עדיין קיים סוג של טשטוש. כשנדמה כי מתקיימת סוג של תקשורת בין הדמויות, היא מתעתעת, ולא ברור אם התקשורת היא בין הדמות להשתקפות העצמית שלה או לדמות של אחר. נקודות המפגש הקלות בין הדמויות מחזקות את התחושה של הצופה כי כולנו זקוקים לאחד כדי לקבל אשרור והכרה בקיומנו. על אופיין, טיבן וסגנונן של הדמויות יכול להחליט הצופה בדיוק כאילו היה הוא אחד מן הדמויות בסיטואציה.

התערוכה, אם כן, מנסה להתבונן על התהליך המורכב של הלמידה, המדידה, ההערכה המתמדת של הסובבים והייצוגים שלהם ביחס לעצמי, וההכניה של העצמי דרך האחרים, באמצעות האחרים, ביחס לאחרים, אל מול האחרים, שוב ושוב במעגליות אין סופית, באמצעות הדימויים אנו מזמינים את הצופים להשתתף בחוויות האישיות של האמנים בחקר שהם עוברים עם עצמם ודרך האמנות. הצופים לעיתים ימצאו את עצמם כאחרים, ולעיתים ימצאו שם את עצמם.

אוצרת: בת שבע גרניט

אתי וידר ורצר